

Mäkiapilasta

MATTI VALTA

huonoja ja hyviä uutisia

Trifolium montanum, M. Valta 18.6.2025

Mäkiapila, *Trifolium montanum*, on Suomessa lounainen laji. Turun seudulla (V) se keskittyy sisäsaaristoon Satavan ja Kaksikerran saarille. Rymätylöstä ja Hankoniemeltä tiedetään vastaavia keskittymiä. Pienempiä esiintymiä löytyy ainakin Mietoisista, Paraisilta ja Perniöstä. Kirjallisuudessa lajia on kutsuttu ”arokasviksi”; selvästi se on myös ”paahdekasvi” ja osittain myös ”perinnebiotooppikasvi”. Laji on tulkittu Suomessa vaarantuneeksi uhanalaiseksi.

Vuosien 1988–2007 mäkiapilaesiintymien seurantalaskennoistani tein jo aiemmin yhteenvedon (Valta 2007). Vuon-

na 2008, Satavan Artukan kylän (ETRS-TM35FIN 6702:249) mäkiapilaesiintymien osoittaessa hiipumisen merkkejä, laajensin laskentoja Turun toiselle laajalle esiintymäryppäälle Kaksikerran Harjattulaan (6704:240). Olisiko laji katoamassa sieltäkin? Matkaa Artukan kylästä Harjattulaan on noin 8,5 km. Molemmissa apilakeskittymissä on viisi erillistä seurattua esiintymää. Ne kaikki sijaitsevat etelään tai lounaaseen avautuvilla paahteisilla jyrkkärinteisillä kedoilla tai teiden pientareilla.

Mäkiapilat tulee laskea huolella yksitellen, sillä yhdellä yksilöllä voi olla useita kukkavarsia, useimmiten kak-

▲ Harjattulassa golfkentän laiteen avoimessa jyrkässä etelään avautuvassa rinteessä mäkiapila viihtyy hyvin.

si, mutta jopa kahdeksan. Ko-meaa kasvi on parhaiten esillä juhannusta edeltävällä viikolla noin 14.–23.6. Muun ajankohdan laskenta voi tuottaa puutteellisia tuloksia lajin kuloutuessa vaikeasti havaittavaksi. Kaikki laskentojen tulokset vuosilta 1988–2025 ovat oheisessa taulukossa.

Artukan kylän alkuperäisistä vuoden 1988 esiintymistä kolme on kadonnut ilmeisen pysyvästi, yksi on katoamassa ja viimeinen vähenemässä. Ky-

◀ Artukan kylän laajin esiintymä on Lehtorannan talon pihapiirissä. Vuonna 1995 mäkiapiloita laskettiin 142 yksilöä.

▼ Vuonna 2024 apiloiden määrä oli vähentynyt alle viiteenkymmeneen.

län runsain esiintymä, nro 1, sijaitsee pihapiirin jyrkällä kedolla, josta on hankala muokata nurmikkoa. Esiintymä runsastui 1989 pihakedon hoidon jälkeen. 42 vuotta myöhemmin esiintymä on vähitellen kutistunut vuoden 1988 tasolle. Kokonaisuudessaan yksilömäärät ovat Artukan kylässä vähentyneet lähtötilanteesta –88,6 %. Parhaimmillaan vuonna 1995 apilaa oli 208, nyt vain 29 yksilöä.

Harjattulan alueella tilanne on valoisampi. Uusi esiintymä löytyi metsäkumpareelta golfkentän välittömästä läheisyydestä, josta puustoa on harvennettu rajusti ja pensas-kerros poistettu kokonaan joskus 2020-luvun alussa. Näin harhaan lentänyt golfpallo löytyy helpommin. Matkaa esiintymään nro 6, josta apila on todennäköisesti siirtynyt uudelle valoisalle kasvupaikalle, on vain noin 250 m. Harjattulan alueella yksilömäärä on vuosina 2008–2025 vähentynyt –1,5 %. Alueen pienehköt esiintymät ovat kuitenkin runsastuneet. Uuden esiintymän löytäminen lisää toivetta paremmasta.

Perinteisellä paahteisella ketorinteellä mäkiapilan seuralaisina kasvavat nykyään muun muassa sikoangervo, *Filipendula vulgaris*, nuokkukohokki, *Silene nutans*, mäkitervakko, *Viscaria vulgaris*, ahdekaunokki, *Centaurea jacea*, ketokeltto, *Crepis tectorum*, ja joskus

◀ Artukan kylän esiintymän numero 4 kasvupaikka 'iso ketokumpare' on nyt vankkaa männikköä. Mäkiapila on kadonnut. (Ks. myös valokuvat Valtta 2007).

Artukan esiintymät						
seurantavuosi	1	2	3	4	5	yht.
1988	24	56	22	27	?	129
1990	149	12	12	0	?	173
1995	142	28	5	33	?	208
2004	83	6	1	7	?	97
2005					23	23
2007	33	4	1	6	13	57
yht. 1988–2007	431	106	41	73	36	687
muutos %	+27,3	–92,9	–95,5	–77,8	–43,5	–65,9
2024	47	0	0	0	2	49
2025	27	0	0	0	2	29
yht. 2024–2025	74	0	0	0	4	78
1988–2025						
yht. yksilöitä	498	106	41	73	40	765
muutos yksilöitä	+3	–56	–22	–27	–19	–609
muutos %	+11,1	–100	–100	–100	–91,3	–88,6

Harjattulan esiintymät						
seurantavuosi	6	7	8	9	yht.	uusi
2008	130	20	20	102	272	–
2024	87	35	24	157	303	66
2025	71	53	35	109	268	70
yht. 2008–2025	288	108	79	368	843	136
muutos yksilöitä	–59	+33	+15	+7	–4	+4
muutos %	–45,4	+62,3	+42,9	+6,4	–1,5	+5,7

Mäkiapilayksilöiden määrä seurantavuosina 1988–2025. Muutokset yksilömäärinä ja prosentteina.

1 Lehtorannan talon luona, tasokoordinaatit ETRS35-FIN 6703478:231840

2 Pellonreuna Rauhalan talon W-puolella, 6703533:231997

3 Kyläteiden risteys, pieni keto, 6703539:232080

4 Iso ketokumpare, 6703440:232019

5 Päätieta eteenpäin noin 150 m, S-metsän reunaketo, 6703140:232053

6 Harjattulantien S-puoli, 6702095:240210

7 Harjattulantien N-puoli 6702099:240264

8 Harjattulan rannantien tienhaara, 6702019:240603

9 Järvenpääntien alkuosa, noin 270 metrin matkalla, 6701661:239522

Uusi esiintymä 6702252:239906

jänönapila, *Trifolium arvense*, ja pölkkyruoho, *Turritis glabra*. 1990-luvulla seurassa havaittu ketoneilikka, *Dianthus deltoides*, on poissa.

Mäkiapilasta on tulossa pienin askelin yhä enemmän ihmisen seuralainen, tavalla tai toisella muokatun ympäristön kasvi. Yhä useammin se on siirtynyt, siirtymässä tai pysynyt voimissaan avoimilla lämpimillä kapeiden hiekkateiden pientareilla kadoten perinteisiltä ketorinteiltä. Perinnekedot rehevöityvät, kasvavat männyn, haavan ja kirsikan taimia, heinää ja metsäapilaa. Teiden pientareilla uutena ilmiönä on lupiini apilan seuralaisena.

Mäkiapilan suojelutoimet ovat haastavia. Viimeisten aikojen, todellisten ketoesiintymien suojelulla on kiire. Huomio tulisi kohdistaa Rymättylän, Perniön ja Hangon esiintymiin. Pihakedolta yhdenkin kookkaan männyn poistaminen olisi apilalle iso myönteinen asia. Golfkentän hoidon yhteydessä kentän reunat pysyvät avoimina. Teiden pientareiden niitto – mukamas vesakon poiston nimissä – katkoo mäkiapilan kukkavarsia turhaan.

Valta, M. 2007: Mäkiapilaesiintymien seuranta Tuusulan kaupungin Satavan saarella. *Lutukka* 23: 94–95.

Kiitokset

Irene Routio ja Vuokon luonnonsuojelusäätiö.

◀ Mäkiapila on siirtymässä teiden pientareille, kuten tässä Harjattulan Järvenpääntiellä.

M. Valta 18.6.2025

▲ Lupiini valtaa mäkiapilan kasvupaikkaa Harjattulantiellä (esiintymä numero 8).

Monitoring of *Trifolium montanum* in Turku, SW Finland

Trifolium montanum is a southwestern species in Finland and concentrated in the archipelagos of Åland and Finland Proper. In the Turku region, it is most common in the inner archipelago on the islands of Sataava and Kaksikerta. The development of the individual numbers of the largest occurrences in the Turku region has been monitored in Artukankylä since 1988 and in Harjattula since 2008. Of the nine occurrences, three have disappeared completely and three have decreased significantly. The future of the plant in the dry meadows is of concern. The species is moving to roadsides and the edges of a golf course. One new occurrence was found during the monitoring. The species may benefit from global warming. At the moment, it is classified as vulnerable (VU) in the country.

Matti Valta, Turku, luontosade.valta@elisanel.fi

▼ Uusi esiintymä löytyi metsäkumpareelta Harjattulan golfkentän välittömästä läheisyydestä.

M. Valta 5.6.2024

